

УДК 349.6:006.63

О.І. ПЕРЕДРІЙ

Луцький національний технічний університет

**ЕКОЛОГІЧНА СЕРТИФІКАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ «ЗЕЛЕНОЇ»
ЕКОНОМІКИ**

О.И. ПЕРЕДРИЙ

Луцкий национальный технический университет

**ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ СЕРТИФИКАЦИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ
«ЗЕЛеноЙ» ЭКОНОМИКИ**

O.I.PEREDRIY

Lutsk National Technical University

**ENVIRONMENTAL CERTIFICATION AS A GREEN ECONOMY
INSTRUMENT**

***Мета.** Визначити приналежність та місце екологічної сертифікації в системі державних сталих закупівель та екологічного управління.*

***Методика.** Загальний підхід до визначення змісту і структури роботи ґрунтується на основі методу системного аналізу. Для підведення окремих підсумків у роботі використано методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, абстрагування та групування.*

***Результати.** Розглянуто питання використання екологічної сертифікації як інструмента екологічного маркетингу для ефективної реалізації концепції сталого розвитку. Розглянуто доцільність використання результатів екологічної сертифікації продукції вітчизняних підприємств у процесі сталих закупівель. Розкрита роль екологічної сертифікації та екомаркування у формуванні конкурентоспроможності продукції. Обґрунтована доцільність широкого використання екомаркування як ефективного інструменту його екологічного маркетингу. Перспективи подальших досліджень бачаться у напрямі розробки механізмів запровадження екологічної сертифікації та екомаркування у практику роботи вітчизняних виробників.*

***Практична значимість.** Встановлено, що орієнтуючись на вибір продукції з покращеними екологічними характеристиками, органи державної влади, бізнесові та інші організації можуть зробити свій важливий внесок у розвиток сталого споживання та виробництва, тим самим стимулюючи розвиток в нашій країні екологічних інновацій, технологій більш чистого виробництва та поліпшення екологічних характеристик продукції упродовж життєвого циклу.*

***Ключові слова:** екологічна сертифікація, екологічне маркування, сталі закупівлі, зелена економіка*

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. За останні роки зовнішня торгівля України значно змінилася – через втрату значної частки російського ринку

українські виробники переорієнтували свій експорт зі Сходу на Захід. Завдяки зусиллям уряду, та, зокрема, торговельній дипломатії Міністерства економічного розвитку, почали функціонувати зона вільної торгівлі з ЄС, укладена угода про зону вільної торгівлі з Канадою, активно ведуться переговори із Туреччиною та Ізраїлем.

В сучасних умовах зовнішньоекономічної торгівлі одним з основних аспектів є екологічний. Переважна більшість торговельних угод містять прямі посилення на екологічні конвенції та протоколи, яких мають дотримуватися сторони. Це, наприклад, конвенція про Міжнародну торгівлю видами флори і фауни, що перебувають під загрозою зникнення (конвенція CITES), Монреальський протокол про речовини, що руйнують озоновий шар, Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі та інші. Окрім того, часто перед підписанням угоди про вільну торгівлю країни проводять її екологічну оцінку. Це допомагає передбачити можливі негативні впливи для кожної сторони, а, отже, прийняти зважене рішення та спланувати відповідні заходи протидії. У ряді європейських країн, США, Канаді це закріплено на законодавчому рівні [1].

В плані екологічного врегулювання торговельних угод Україна знаходиться у вигіднішому становищі, аніж розвинуті країни на початку їх економічного підйому. Розвинуті країни прийшли до необхідності впровадження жорстких екологічних норм, створення інноваційних та ощадливих технологій виробництва шляхом власних помилок, інколи досить відчутних. Україна ж може просто запозичувати розроблені та апробовані готові інструменти впливу, одним з яких є екологічна сертифікація товарів та послуг.

У більшості країн, які є торговими партнерами України, давно сформувався й сьогодні все більше посилюється тренд відповідального екологічного споживання. Споживач свідомо купує ті товари, які зменшують використання енергії чи природних ресурсів (в першу чергу води), містять перероблені матеріали чи самі можуть бути перероблені, є нетоксичними, високий відсоток біорозкладу. Наприклад, у Канаді близько 58 % населення відносять себе до категорії відповідальних споживачів [1].

За останніми даними дослідження Євробарометра 26 % європейських виробників пропонують екопродукти і послуги, що пройшли органічну або екологічну сертифікацію. А 77 % споживачів готові платити більше за екопродукцію за умови, що вони будуть упевнені в тому, що вона дійсно є такою [2].

Світовий ринок екопродукції оцінюється у 4200 млрд. євро з часткою ЄС в розмірі 21 %. Цей ринок зростає щороку на 4 % і має найбільший потенціал зростання числа робочих місць.

Існує значний попит на екопродукти, пропонувані за конкурентоздатною ціною, що свідчить про високий нереалізований потенціал на внутрішньому ринку ЄС, в тому числі державні закупівлі, на які припадає значна частка європейського споживання (близько 20 % від ВВП ЄС)».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вплив на розвиток екологічної сертифікації зробити такі представники екологічної, економічної науки та науки державного управління, як Н.К. Блінова, В. Богуслаєв, С. Борук, Г. Захаров, В. Казакова, О. Суворін та інші. Ними розглянуто окремі аспекти умов, вимог, критерії екологічної сертифікації у складі загальних категорій якості та сертифікації. Значний внесок щодо впровадження екологічної сертифікації та маркування в Україні зроблено С. Берзіною. Теоретико-методологічні основи здійснення «зелених» державних закупівель є предметом досліджень українських учених В. Барановської, О. Бондаря, Т. Галушкіної, В. Потапенка, В. Савицького, М. Хвесика, Є. Хлобистова.

Мета дослідження – визначити приналежність та місце екологічної сертифікації в системі державних сталих закупівель та екологічного управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Образ eco-friendly – це велика стратегічна робота, інвестиції та розвиток бренду, яка об'єднує екологічний маркетинг, екологічно чисте виробництво, збут, використання та чисту утилізацію товарів. Заявлені екологічні переваги продукту мають бути підтвержені незалежною третьою стороною у вигляді відповідного сертифікату. Екологічна сертифікація товарів проводиться відповідно до вимог стандартів ISO 14001 «Системи екологічного менеджменту» та ISO 14024.

Безпідставні маркетингові твердження про екологічні переваги товарів є прикладами так званого «грінвошингу» (greenwashing) та передбачають адміністративну відповідальність практично у всіх країнах, зокрема і в Україні. Реальні екологічні переваги товару мають прямі фінансові вигоди: наприклад, сертифікована органічна сільськогосподарська продукція в Канаді в середньому коштує на 40 % більше за традиційні аналоги. Тому є можливість не лише компенсувати затрати, пов'язані із сертифікацією та інвестиціями у виробництво, але й отримати вищий дохід.

Екологічна сертифікація в Україні є добровільною. Вона проводиться відповідно до вимог стандарту ISO14024, Технічного регламенту щодо екологічного маркування та Регламенту Європарламенту та Ради ЄС 66/2010/ЄС. Добровільна органічна або екологічна сертифікація необхідна, насамперед, виробникам продуктів харчування і напоїв, які прагнуть:

- підтвердити поліпшені характеристики продукції;
- вийти на ринок (внутрішній, європейський чи світовий) у категорії «еко-продукт», не порушуючи чинного законодавства;
- застосовувати інноваційні підходи та кращу міжнародну практику використання перевірених переваг продукції для збільшення продажів.

У 2010 році український орган сертифікації продукції – громадська організація «Жива планета» - приєднався до міжнародної багатосторонньої Угоди між органами екологічної сертифікації та маркування про взаємне визнання результатів оцінки відповідності в рамках програми GENICES. Це надало можливості визнавати результати оцінки екологічних переваг продукції, отримані в Україні на рівні 27 програм екологічного маркування згідно ISO 14024, що діють у 60 країнах світу.

На даний час в Україні діють 52 екологічні стандарти для продуктових і сервісних груп, які застосовуються в якості критеріїв при здійсненні екологічної сертифікації. Ці стандарти є добровільними, розробляються на основі наукових досліджень з врахуванням найефективніших доступних технологій для певної категорії продукції. Екологічні критерії розробляються робочими групами технічного комітету стандартизації ТК 82 «Охорона довкілля» ТК82. Редакції екологічних стандартів та екологічних критеріїв розробляються робочими групами, створеними на базі національного технічного комітету стандартизації ТК 82 «Охорона навколишнього середовища України». Стандарти адаптовані до вимог національного та європейського законодавства і враховують показники поліпшених екологічних характеристик до відповідної категорії продукції, із врахуванням критеріїв європейських та інших, визнаних на міжнародному рівні, програм екологічного маркування I типу. До формування стандартів залучаються представники профільних технічних комітетів стандартизації, науково-дослідних інститутів, компаній-товаровиробників, а також незалежні експерти у сфері сучасних технологій виробництва, енергозбереження, систем управління, товарознавці та екологічні аудитори. Екологічні критерії у якісному та кількісному значенні застосовуються для оцінювання переваг продукції (в межах визначеної категорії) відносно її впливів на стан довкілля

та здоров'я людини протягом життєвого циклу, з метою позначення її екологічним маркуванням.

Екологічна сертифікація та маркування, отримані в українському органі екологічної сертифікації, визнаються 28 сертифікаційними системами 60 країн світу, в тому числі ЄС, США, Росії та Японії. За період роботи організації в Україні сертифіковано понад 900 товарів та послуг. Лідерами серед товарних груп з екологічної сертифікації є мийні засоби, лакофарбові матеріали, будматеріали та вироби для оздоблення і продукти харчової промисловості українських товаровиробників.

Відповідно до статті 152 Угоди про Асоціацію Україна – ЄС, до 2019 року Україна зобов'язана впровадити в систему закупівель вимоги Директиви 2014/24/ЄС, що забезпечать більшу інтеграцію екологічних стандартів у якості вимог до виконавців контрактів або до товарів, робіт та послуг, які закуповуються за державні кошти для державних потреб, у тому числі:

– стандартів підтвердження якості продукції та міжнародних стандартів екологічного маркування (статті 74 і 77);

– вимог і методів визначення вартості закуплених товарів, робіт і послуг в розрахунку їх повного життєвого циклу і додаткових витрат на екологічні, соціальні та технологічні наслідки їх використання (експлуатації) (статті 31, 68, 78-82).

Саме такий підхід забезпечує сталість закупівель у державному секторі економіки. Упровадження такого підходу безперечно вплине і на поступове збільшення попиту на екологічно сертифіковану продукцію в Україні до 10-12 % ВВП. Сталі закупівлі дозволяють здійснювати більш ефективні закупівлі, із застосуванням у якості критеріїв відбору вимог екологічних та соціальних стандартів, оцінюючи вартість життєвого циклу предмету закупівель.

Стале споживання є добровільним інструментом на шляху запровадження моделі «зеленої економіки», тому кожен суб'єкт господарювання має визначати, в якій мірі його застосовувати задля інтеграції екологічної політики та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління. Досвід країн Європи свідчить, що попри свою добровільність цей інструмент має суттєвий вплив на ефективне використання економічних ресурсів у поєднанні з поліпшенням стану довкілля. Органи державної влади є великими споживачами в Європі та спрямовують на закупівлі близько 1,8 трлн євро на рік, що становить приблизно 14 % від валового внутрішнього продукту ЄС [6]. Серед десятків груп товарів, послуг, робіт пріоритетних для

«зелених» державних закупівель експертами Марракешської [5] цільової групи відібрані такі:

- будівництво, у тому числі добування сировини, будматеріали, експлуатаційні та утилізаційні аспекти;
- продукти харчування та послуги громадського харчування;
- транспорт і транспортні послуги;
- енергія: електроенергія, опалення та кондиціонування, що отримується з відновлюваних джерел;
- комп'ютери, оргтехніка та офісне обладнання;
- одяг, уніформа;
- папір та поліграфічні послуги;
- меблі;
- засоби для чищення та мийні, послуги з прибирання;
- обладнання, що використовується в секторі охорони здоров'я.

«Зелені» державні закупівлі:

- стимулюють виробників впроваджувати «зелені» технології;
- заощаджують кошти;
- сприяють охороні навколишнього середовища
- економлять матеріали та енергію;
- сприяють зменшенню відходів;
- поліпшують партнерські зв'язки між покупцями і виробниками.

Екологічна сертифікація та екологічне маркування на її підставі виступають в певній мірі гарантом екологічної безпечності товарів та послуг, і є дієвим інструментом впровадження «зелених» закупівель. Варто відзначити, що екологічне маркування України визнається в переважній більшості країн-торгових партнерів нашої держави. Це в свою чергу сприяє просуванню вітчизняних товарів на ринках інших держав, в тому числі і для сталих державних закупівель на їх території.

Висновки. Орієнтуючись на вибір продукції з покращеними екологічними характеристиками, органи державної влади, бізнесові та інші організації можуть зробити свій важливий внесок у розвиток сталого споживання та виробництва, тим самим стимулюючи розвиток в нашій країні екологічних інновацій, технологій більш чистого виробництва та поліпшення екологічних характеристик продукції упродовж життєвого циклу.

Література

1. Павленко З. Чисті чи багаті? Як вплине вільна торгівля з Канадою на стан довкілля в Україні [електронний ресурс] / З.Павленко // Режим доступу: <https://cutisproject.org/blog/pavlenko-clean-or-rich/>
2. Берзіна С. Сталій розвиток. Іншої дороги немає [текст]. / С.Берзіна // Журнал Торгово-промислової палати України. – 2017. – № 4–5 (273). – С. 19-22.
3. ДСТУ ISO 14020:2003 - Екологічні маркування та декларації. Загальні принципи (ISO 14020:1998, IDT).
4. ДСТУ ISO 14024:2002 Екологічні маркування та декларації. Екологічне маркування типу I. Принципи та методи (ISO 14024:1999, IDT).
5. Настанова щодо застосування зелених закупівель в державному та приватному секторах економіки. Методичний посібник. – Київ: вид-во «Інтерсервіс», 2013. – 76 с.
6. Берзіна С.В., Капотя Д.Ю., Бузан Г.С. Екологічна сертифікація та маркування. Методичний довідник. – К.: вид-во Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 114 с.
7. European Commission (2016), Buying Green! A handbook on green public procurement, third edition.

***Цель.** Определить место экологической сертификации в системе государственных постоянных закупок и экологического управления.*

***Методика.** Общий подход к определению содержания и структуры работы основывается на основе метода системного анализа. Для подведения отдельных итогов в работе использованы методы анализа и синтеза, абстрагирования и группировки.*

***Результаты.** Рассмотрены вопросы использования экологической сертификации как инструмента экологического маркетинга для эффективной реализации концепции устойчивого развития. Рассмотрена целесообразность использования результатов экологической сертификации продукции отечественных предприятий в процессе постоянных закупок. Раскрыта роль экологической сертификации и экомаркировки в формировании конкурентоспособности продукции. Обоснована целесообразность широкого использования экомаркировки как эффективного инструмента экологического маркетинга. Перспективы дальнейших исследований видятся в направлении разработки механизмов введения экологической сертификации и экомаркировки в практику работы отечественных производителей.*

***Практическая значимость.** Установлено, что ориентируясь на выбор продукции с улучшенными экологическими характеристиками, органы государственной власти, бизнес и другие организации могут сделать свой важный вклад в развитие устойчивого потребления и производства, тем самым стимулируя развитие в стране экологических инноваций, технологий более чистого производства и улучшения экологических характеристик продукции за жизненного цикла.*

***Ключевые слова:** экологическая сертификация, экологическая маркировка, стали закупки, зеленая экономика*

The purpose of the article is to determine the place of environmental certification in the system of national trade and ecological administration.

Methodology. *General approach to the determination of work structure is based on the method of system analysis. The methods of analysis and synthesis, induction and deduction, abstraction and grouping were also used in order to make some conclusions.*

Results. *The problem of the usage of environmental certification as an instrument of eco-marketing for effective realisation of constant development conception is examined. The advisability of using the results of environmental certification of the products of national enterprises in the process of national purchases is proved. The role of environmental certification and eco-labelling in formation of product competitiveness is shown. The wide usage of eco-labelling is proved to be an effective instrument of eco-marketing. The perspectives of further research are considered to be the development of mechanisms of implementation of environmental certification and eco-labelling in the practice of national enterprises.*

Practical value. *It is considered that by choosing environmentally friendly products the government, commercial and other organizations make an important contribution to the development of effective consumption and manufacturing as well as stimulate the development of ecological innovations, technologies of pure and safe manufacturing and the improvement of environmental characteristics of products during the life circle.*

*Рекомендовано до публікації докт.техн.наук,
професором Луцького НТУ Байдаковою Л.І.
Дата надходження в редакцію 09.01.2018 р.*